

Intervju: VANJA JOVANOVIĆ

Kazalište je tu da postavlja pitanja

„Kazalištem se ne volim baviti intelektualno. Pitanja vode u intelektualizam, a meni je kazališno draža emocija. Zato se prije svega bavim glumačkom igrom jer glumac je taj koji svoje biće izlaže pred onime koji traži kazališno iskustvo. Pitanja koja si postavljam svakodnevno i koja bih volio da si postavi moja publika usko su vezana uz svijest o sebi, o poziciji čovjeka u vremenu koje mu je dano da na neki način doprinese okolini, a samim time i sebi. Duboko vjerujem da je to jedino što možemo mijenjati.”

Razgovarala: **Katarina Kolega**

Objavljeno: **14. studenog 2023.**

Vanja Jovanović jedan je od rijetkih redatelja koji je do svoje tridesete godine skupio pozamašan broj domaćih i međunarodnih nagrada. Spomenimo samo one dobivene u posljednje vrijeme: predstava *Caffe Kraljevstvo* Zadarskog kazališta lutaka već dvije godine osvaja mnoge festivale pa u svojoj kolekciji ima više od dvadeset nagrada, mnoge od njih su za najbolju predstavu u cjelini te za glumačke izvedbe, *Drvljaci* kazališne skupine Pinklec apsolutni su pobjednici ovogodišnjih Susreta lutkarskih kazališta (SLUK-a) sa šest nagrada, a nagrađeni su na 56. PIF-u (Međunarodnom festivalu kazališta lutaka) za glumačku i animatorsku kreaciju te na festivalu Hrvatskog centra Assitej. Dramska predstava *Mala zabava* u Teatru ITD osvojila je tri nagrade na Festivalu glumca i proglašena je najboljom predstavom tog festivala. Mediji su izvještavali o tim uspjesima, no čini mi se da samom redatelju nisu posvetili dovoljno pozornosti. Probat ćemo to ispraviti ovim razgovorom.

U uvodu sam spomenula samo neke predstave koje su osvojile nagrade, makar ih je bilo još. Koliko je taj uspjeh pridonio vašoj karijeri?

Zahvaljujući tim nagradama imam posla još najmanje tri godine. Nakon prve nagrade krenuli su pozivi ravnatelja kazališta koji su prvi put čuli za mene.

Sjećam se da je i vaš završni rad na studiju lutkarstva na Umjetničkoj akademiji u Osijeku *U potrazi za dijamantnom suzom*, koji ste radili zajedno s Ivanom Pokupićem, proglašen najboljom predstavom 9. festivala hrvatske drame za djecu i mlade Mali Marulić 2016. godine. I to vam je osiguralo prvi stalni posao.

Tako je. Zapravo nas je na SLUK-u gledala tadašnja ravnateljica riječkog Gradskog kazališta lutaka Zrinka Kolak Fabijan i pozvala me na audiciju za radno mjesto.

U radu na toj predstavi otkrili ste i svoj dar za pisanjem. To vam je bio prvi tekst koji ste napisali?

Da. Pisao sam ga zajedno s Ivanom Pokupićem i to nas je silno zabavljalo. Tekst je iz nas jednostavno izletio. Cijeli rad na toj predstavi je bio dobra zafrkancija što je osjetila i publika pa je predstava imala više od pedeset izvedbi u požeškom kazalištu.

(https://hrvatskoglumiste.hr/wp-content/uploads/2023/11/Vanja-Jovanovic-Hrvatskoglumiste.hr_-scaled.jpg)

Prvi tekst ste napisali s Ivanom Pokupićem, a kasnije ste nekoliko tekstova pisali zajedno s Patrikom Gregurecom. Kako vam je raditi u tandemu?

Obožavam raditi u tandemu zato su moji prvi kreativni suradnici dramaturzi. To sam saznao, naravno, tek nakon upisa na zagrebačku akademiju.

Dok pišete, razmišljate li odmah i o izvedbi?

Istovremeno dok pišem tekst razmišljam izvedbeno pa često zamišljam glumačku podjelu prije nego što počnem pisati.

Zahvaljujući studiju na osječkoj Umjetničkoj akademiji otkrili ste svoj spisateljski talent, a slučajno ste otkrili i kazalište. Zapravo, niste vi njega odabrali, nego je ono odabralo vas.

Išao sam u Građevinsku školu, obrazovao sam se za arhitektonskog tehničara i nisam znao što bih dalje. Budući da sam navodno jako lijepo crtao, mama mi je predložila da upišem Umjetničku akademiju u Osijeku kako bih mogao izrađivati lutke. U četvrtom srednje upisao sam dramsku i svidjelo mi se. Prije toga nisam uopće o kazalištu razmišljao. Na prijemnom ispitu sam prvi put stao na pozornicu i prošao sam. Tada uopće nisam znao koji je posao redatelja. Stalno sam se pitao što on to radi – imaš tekst, glumac ga nauči i izgovori na sceni koju je osmislio scenograf i u kostimu koji je osmislio kostimograf i to je to...

Petra Šarac i Vanja Jovanović u predstavi *Wanda Lavanda* u režiji Morane Dolenc, Gradsko kazalište lutaka Rijeka,

Slučajno ste završili u lutkarskim i glumačkim vodama, no vrlo ste se svjesno odlučili za redateljski posao koji vas je već na početku studija privukao. Budući da su mnogi naši glumci i dramaturzi vrlo uspješni redatelji, poput Matka Raguža, Renea Medveška, Ivice Buljana, kako to da ste ipak odlučili upisati studij režije na zagrebačkoj Akademiji dramske umjetnosti?

Nisam znao da se to može raditi bez studija. A u Osijeku još nije postojao studij režije kao što danas postoji, te sam se odlučio otići u Zagreb. I nisam nikad požalio. Zagreb ipak otvara najviše vrata. Većinu poslova koje sam dobio kao redatelj, dobio sam isključivo zahvaljujući studiranju u Zagrebu. Tu si na izvoru. Neki glumci koje si pozvao u projekt, povezat će te s producentima, upoznat ćeš dramaturge, umreženost i povezanost između odsjeka je velika vrijednost zagrebačke Akademije. Osim toga zagrebačka Akademija ima sjajne uvjete za rad – ozbiljnu dvoranu s ozbiljnim tehničkim uvjetima i ljudima koji znaju što s tim raditi.

Zanimljivo je da su u vašim ispitima, a kasnije i u profesionalnim predstavama, zagrebački glumci glumili zajedno s osječkim.

Na taj način sam dobio kreativniju atmosferu. Nekako se ublažava osjećaj privatnog i dobiva se atmosfera koja je podijeljena između prijateljskog i profesionalnog, što mi paše. Tu se trudim ostati na rubu. Ne volim kad su mi stvari u potpunosti određene – volim kad ima prostora za propuh i za grešku.

Predstave za djecu i mlade, za koje ste najviše nagrađeni, nisu dovoljno kritički popraćene. S obzirom na to da vas je struka prepoznala, nedostaju li vam kritički osvrti ili vam oni nisu važni?

Nemam osjećaj da su mi predstave slabije kritički popraćene. Čitao sam dosta i pozitivnih i negativnih osvrta na svoje predstave, ali to je više radi zabave unutar kolektiva nego nešto što mi je značajno.

Mala zabava, autorski projekt Vanje Jovanovića i Petre Pleše, Teatar & ITD, 2022.

Predstava o kojoj se može pronaći više kritičkih tekstova je *Mala zabava* Teatra ITD. Zanimljivo je da ste s glumcima i dramaturginjom Petrom Pleše osmislili petero likova koji nose teško breme, a društvo ih na temelju površnih informacija osuđuje. Majka koja ne voli svoje dijete je u očima drugih čudovište, sin mafijaša mora biti i sam mafijaš, izazovno odjevena djevojka je automatski prostitutka i tako dalje. S druge strane u *Drvljacima* je glavni lik otac koji se skriva od vojne obaveze – dakle, mogao bi biti stigmatiziran kao kukavica. Na pozornici oni se ogoljuju, pokazuju svoju ranjivost, strahove i boli pred publikom koja bi mogla biti ta većina koja ih osuđuje skrivena u mračnom gledalištu. Bavite li se time kako bismo prestali olako osuđivati jedni druge?

Naravno da me zgrožavaju određene stvari i da se u svakoj predstavi može iščitati moj svjetonazor. No, ne gledam to na taj način. U svakom od nas čuč i lopov i ubojica i kurva i nasilnik i žrtva, samo je pitanje kome ćemo dati veći značaj. Mi možemo sa scene progovarati o društvu, no ne možemo tu puno promijeniti. Stoga se i ne bavim toliko društvom kao takvim. Ako se mene pita, ne postoji dobro i zlo. Postoji samo ono što stavljamo u fokus. Svatko od nas je i prljav i čist i svakom liku (a lik može biti i društvo kao takvo) volim pristupiti upravo na taj način: dati mu sivu nijansu, dati mu neko nerazriješeno pitanje koje će se možda razriješiti tijekom predstave, a možda i neće. Ja tako sagledavam cijeli svijet, a društvo u kazalištu često koristim kao simbol za nešto drugo. Ljudi vole u predstavama vidjeti filozofiju, politiku, odnos pojedinca i društva jer o tome mogu konkretno razglabati. Posebice kritičari. Međutim, ja se svakim likom i svakom predstavom nastojim baviti introspektivno. To što vi tumačite kao društvo je možda moj misaoni proces koji se unutar predstave reprezentira kao društvo. Osobno s društvom nemam nikakvih problema – živim od svog posla ugodnim životom, u dobrom sam odnosu s obitelji, u stabilnoj sam vezi već deset godina i ne osjećam dio kolektivne odgovornosti za zlo koje vlada svijetom. Nastojim živjeti u skladu s ljubavlju koliko god je to u mojoj ljudskoj moći. Predstava u kojoj sam se eksplicitno bavio odnosom pojedinca i društva je *Smrt trgovačkog putnika* Kazališta Virovitica. U tome sam opet tražio nešto što mi je emotivno bliže od samog prepoznavanja surovosti kapitalizma, a to je pozicija „dotrajalog“ glumca u kazalištu. Nekako je to svemir savršeno posložio da tom predstavom Igor i Vlasta Golub, koji su

utjelovili Willyja i Lindu, slave 30 godina rada u kazalištu. Patrik i ja smo adaptirali komad tako da se Millerov tekst isprepleće s mogućim realitetom u kojemu Willy/Igor dobiva otkaz u firmi/Kazalištu Virovitici zbog mlađih i sposobnijih radnika/glumaca koji u kilometarskim kolonama čekaju red za njegovo radno mjesto. Nastojali smo tim postupkom kanonski tekst približiti suvremenoj kazališnoj publici i odati počast Igoru, Vlasi i svim drugim glumcima koji su gradili kazalište u kojemu mi mlađi danas djelujemo. Eto, to je bio jedan proces u kojemu smo se eksplicitno bavili politikom i društvom kao takvim, ali opet, kao alat koristio sam unutarnji život žrtve tog sistema. Zato mi je silno zanimljivo kako autorski timovi tumače određene umjetničke procese, a kako gledatelji nakon premijere – često potpuno drugačije. Isto je bilo i nakon predstave *Plišana revolucija*. Ja sam se u njoj referirao na neka svoja unutarnja previranja u toj fazi života, a najčešće pitanje poslije predstave je bilo na koju sam političku stranku ciljao. Ljudi su u njoj iščitali uništavanje političkog sustava iznutra, a ja prvenstveno govorim o unutarnjim revolucijama. To mi je iskreno imponiralo jer predstave tako komuniciraju na više razina.

Zato što ta vaša razmišljanja činite univerzalnima, odnosno povezujete ih s društvenom stvarnošću.

Naravno. Konkretizacija – apstrakcija koja se konkretizira kroz jednostavne stvari, a opet ostavlja prostor za različite interpretacije. Na kraju krajeva to je režijski posao... Valjda.

Koje su vaše unutarnje revolucije?

Svaki dan imam unutarnju revoluciju. Nekad su to vrlo banalne stvari, a nekad velike životne prekretnice povezane s obitelji, poslom, življenjem, smrću. Govorim o depresiji, anksioznosti, nesigurnosti, mržnji, raznoraznim svakodnevnim psihozama i o svemu što čini unutarnji život jednog čovjeka. Na kraju krajeva i o ljubavi. Ona je, prema mojem mišljenju, najveći čovjekov prijatelj i najveći neprijatelj. *Plišanu revoluciju* stvarao sam na pragu svojih tridesetih i to je bila moja retrospektiva. Međutim, nisam sam napisao tekst. Uz dramaturga Mateja Sudarića glumci su ravnopravni koautori teksta. Drago mi je da su prepoznati i od struke i čak je njih troje od petero nominirano za Nagradu hrvatskog glumišta – Vedran Dakić, Mateja Tustanovski i Nikola Radoš koji su tek krenuli u svijet glume. Naravno njihov uspjeh se ne bi dogodio bez Sare Moser i Davora Tarbuka koji ravnopravno nose predstavu i održavaju je živom.

Smrt trgovačkog putnika, autor Artur Miller, redatelj Vanja Jovanović, Kazalište Virovitica, 2021.

Čestitam i držim palčeve da netko od njih dobije nagradu. Što se tiče tema koje birate, u *Maloj zabavi* vaši su se likovi okupili u jednoj kolibi kako bi okončali svoje živote. Kako to da vas zanima tema samoubojstva?

To je krajnji čin ljudskog pucanja. Dalje od toga ne postoji. Svatko od nas se može naći u toj poziciji i zanima me uzrok. Tema me vjerojatno privlači i zbog toga što nema jedinstvenog odgovora. Uostalom tema erosa i tanatosa, odnosno ograničenog vremena u ovom životu, uvijek je bila pokretač unutarnjeg života. Moje je pitanje zašto se više ne bavimo time, zašto više o tome ne govorimo?

Osobno mi je vrlo problematičan kraj vaše predstave za mlade *Klasa iznad* kada likovi mladića i dvije djevojke izgovaraju rečenicu: „Ja ću se ubiti.“ Posebice zato jer je suicid mladih osoba u porastu.

Ne slažem se s time. To je njihov jezik i često zbijaju šale na račun toga. Mislim da mi previše mistificiramo. Taj je kraj zapravo vrlo ironijski plasiran. I sam imam tu vrstu humora i uvjeren sam da to nitko neće ozbiljno shvatiti jer nije ozbiljno plasirano. Što se tiče samoubojstava, njih je uvijek bilo, samo se o tome nije toliko govorilo. A u toj predstavi uopće nije riječ o samoubojstvu, nego o klasnim razlikama. Često znamo previše tetošiti djecu i time podcjenjujemo njihovu inteligenciju i sposobnosti. Očajnički ih pokušavamo zaštititi od raznih utjecaja, a s druge strane imaju beskrajn dotok informacija preko interneta koji se ne može kontrolirati. Nije ideja da ih zaštitimo od svijeta, ideja je da ih naučimo nositi se s tim svijetom i ostvariti svoj maksimalni potencijal u datim okolnostima.

Ipak za one koji to malo ozbiljnije shvate, planirate li razgovore nakon ove predstave?

Predstava je zamišljena da se izvodi unutar dva školska sata od kojih bi se u prvom satu izvela predstava, a u drugom satu bi učenici razgovarali sa stručnjacima o klasnom nasilju među mladima. Iako mislim da razgovori nisu nužni jer su današnji klinici dovoljno pametni da im ne trebamo dodatno tumačiti humor. Istina je da oni žive u nekoj vrsti konstantnog nihilizma, no sigurno nitko od nas neće utjecati na njihovu propast ili na njihov oporavak. Mi smo tu da pružimo doživljaj i postavimo neka pitanja... A nećemo se lagati, na kraju krajeva, da ih i zabavimo.

Neki vaši kolege i kolegice vjeruju u iscjeljuću moć kazališta, u to da bi pojedinci mogli dobiti svojevrstne uvide pomoću kojih bi promijenili pojedina stajališta ili obrasce ponašanja. Kazalište, prema vašem mišljenju, nema takav utjecaj?

Vjerujem u obrazovanje i odgoj. Kazalište kao i druge kulturne djelatnosti stvaraju identitet jednog društva. Ono nije tu da popravlja ljude. Za to postoje stručne službe koje bi se time trebale baviti. Mi možemo samo postaviti pitanja i dati neki drugi uvid u ono o čemu se govori, dati neko svoje viđenje i publiku uvesti u empatijski dio svega toga. A sad da mi popravljamo društvo – ne bih rekao!

Koja je onda po vama misija kazališta?

Volio bih da moje predstave pozitivno utječu na sve gledatelje, no pokušavam realno sagledavati stvari. Ako je to moja predstava ikome učinila – ja sam presretan! Sigurno neću ništa promijeniti kod onih koji nemaju senzibiliteta za kazalište. Kod onoga koji taj senzibilitet ima, možda uspijem nešto i probuditi.

Rekli ste da je kazalište tu da postavlja pitanja. Koja pitanja vi postavljate?

Klasa iznad, foto: Dora Golub, redatelj Vanja Jovanović, kazalište Gledalica, 2023.

Kazalištem se ne volim baviti intelektualno. Pitanja vode u intelektualizam, a meni je kazališno draža emocija. Zato se prije svega bavim glumačkom igrom jer glumac je taj koji svoje biće izlaže pred onime koji traži kazališno iskustvo. Pitanja koja si postavljam svakodnevno i koja bih volio da si postavi moja publika usko su vezana uz svijest o sebi, o poziciji čovjeka u vremenu koje mu je dano da na neki način doprinese okolini, a samim time i sebi. Duboko vjerujem da je to jedino što možemo mijenjati, a politiku, socijalna pitanja i ostalo prepuštam medijima i stručnjacima jer o tome stvarno znam premalo.

Kažete da naginjete empatiji. Na koji se način ona može u kazalištu potaknuti?

Postoji beskrajno puno načina. Možda je mojoj generaciji dosta predvidljivosti i određenih kazališnih postupaka pa pokušavamo naći svoje mjesto i propuh u cijelom tom košmaru. Ipak se bavimo suvremenim kazalištem što znači i dubinskom estetizacijom. Pokušavam konkretizirati svoje mentalne procese i otvoriti prostor za interpretaciju i doživljaj zbog čega uostalom i jesmo u kazalištu.

Vjerujete li u katarzu u kazalištu i jeste li je doživjeli?

Milijun puta sam ju doživio.

Kad vam se dogodila katarza?

Svaki put kad me predstava izbaci iz realiteta, kad je prestanem gledati kao predstavu i kad se izgubim u tom svemiru u koji me predstava uvukla. Kad nakon predstave izlazim van oporavljen. Kad me se uvede u svijet u kojemu ne mogu pretpostaviti sljedeći korak na razini priče, glumačke izvedbe ili režijskih postupaka, jednostavno kad me se drži u napetosti. Ako na probi ne osjećam tu napetost, onda sam siguran da se ona neće dogoditi ni na predstavi. Između glumaca i publike mora postojati neizvjesnost. Iz toga proizlazi i drama i humor i, na kraju krajeva, katarza. Moram priznati da su mi to najčešće radile komedije. Zanimljivo je da su mi najdraže predstave koje sam u životu gledao bile dramske, a najčešće sam osjećaj pročišćenja doživio dok sam gledao jako, jako dobre komedije.

Moram priznati da volim vaš humor. Iako ne radite komedije, u svim predstavama koje sam gledala ima dosta duhovitosti što na tekstualnoj, što na režijskoj ili izvedbenoj razini.

Bez humora nema ničega.

Tekst *Klasa iznad* napisala je Dora Golub 2018. godine. Jeste li ga, s obzirom na munjevit promjene koje se događaju, morali prilagođavati današnjem vremenu i mijenjati?

Kad mi je Iva Srnc Hamer iz Empiria teatra ponudila taj tekst, znao sam da ga moramo adaptirati jer se kod tinejdžera stvari mijenjaju iz mjeseca u mjesec i postoji velika razlika između onoga što im se događalo prije pet godina i danas. U izvornom tekstu bilo je puno citata i spominjanja tada relevantnih osoba koje današnji klinici ne poznaju i u tom smislu morali smo im se jezikom približiti.

Što ste radeći na ovoj predstavi doznali o životu mladih?

Mnogo toga. Otkrivao sam njihove životne principe koji su stvorili toliko oklopa da je vrlo teško doprijeti u dubine. Izvođači i cijeli autorski tim se prije svega morao prilagoditi brzini funkcioniranja današnjih tinejdžera.

Jeste li imali susrete s mladima prije početka procesa rada?

Kad sam radio adaptaciju teksta, ulomke sam slao svom šesnaestogodišnjem polubratu Svenu koji mi je dao najbolje povratne informacije jesam li na dobrom tragu ili nisam. U svijet srednjoškolaca ulazio sam i putem trapa. Iako mi je ta glazba strana, najlakše sam preko nje dospio u njihove umove. Ima tu neke dubine i ljepote, samo je treba iskopati. Jako me zanima kako će predstava na kraju komunicirati sa srednjoškolcima. Mislim da me nikada toliko nije zanimala reakcija publike kao što je to u slučaju ove predstave.

Plišana revolucija, autorski projekat Marina Ivanovića i Mateja Sudarića, Kulturni centar

Kazalište često zna posegnuti za filmskim izražajnim sredstvima, što se posebice vidi u izmjenama scena i replika, svojevrsnoj montaži prizora. U kazalištu za djecu mogu se prepoznati reference na animirane filmove, a režija ove predstave podsjeća na društvene mreže. Ako je kazalište imitacija života, onda ova predstava odražava taj život na društvenim mrežama, imitirajući kratka videa s youtubea. Na taj način ste im se također približili.

To i jest bila ideja. Predstava se bavi klasnim razlikama, a kad govorimo o tome ne možemo negirati kapitalizam koji je dosegnuo nakaradne razmjere i to upravo na društvenim mrežama. Morali smo progovoriti njihovim jezikom kako bismo im se približili. Uostalom, ako zaobiđemo vanjske utjecaje, svatko od nas je čovjek i to se nikada neće promijeniti.

To vam je prva predstava za mlade?

Da. I ta mi je publika prilična nepoznanica. Prije početka rada na predstavi zvao sam svoje kolege tražeći savjete, no nitko od njih nije radio za srednjoškolce.

Što mislite zašto?

Promjene se tako brzo događaju da u trenu zastariš. A tu publiku lako izgubimo ako ih vodimo na sadržaj koji ih se ne tiče.

Jeste li vi u srednjoj školi išli u kazalište?

U srednjoj školi nisam pogledao ni jednu predstavu. Sjećam se da sam u šestom osnovne morao gledati operu *Nikola Šubić Zrinski* koja je trajala tri i pol sata i da nakon toga nisam više htio ići u kazalište. No, zatim sam pogledao neku komediju i shvatio sam da ono ipak može komunicirati sa mnom. U tom trenu mi je valjda trebalo baš to.

Zato vaše predstave komuniciraju s različitom publikom. Čini mi se da ipak predstave za odrasle radite potpuno drugačije, nego one za djecu. U dramskim predstavama za odrasle primjećujem psihološki pristup liku, dok su vam predstave za djecu i mlade stilizirane i zaigrane.

To ovisi o projektu. Nekad se bavim psihologijom, nekad formom, uglavnom se bavim svime, ali pitanje je ishodišne točke koju uvijek diktira sadržaj. Ovisi što me kazališno zanima u tom trenu. Što se publike tiče, radim za njih. U protivnom ne bih imao motivaciju za rad. Dok se pripremam, zanima me kako će to gledatelji protumačiti. Pokušavam se staviti u poziciju nekoga iz publike i doživjeti svoj rad na taj način. Publika mi je vrlo važna i s njom sam u konstantnom kompromisu. Za *Plišanu revoluciju* i *Malu zabavu* govore da su predstave za mlade. No, što to znači? Zato što u njima glume mladi glumci one su za mlade? Onda bi i Hamlet trebao biti za mlade! Stvari se stalno pokušavaju stavljati u neke ladice, a mene to ne zanima jer ja radim – predstavu. U glavi nikada nemam neki određeni žanr. Isto tako kad radim predstave za djecu, radim na taj način da se i mene tiče. Ja sam prije svega glumac i radim ono što bih volio i igrati.

autor teksta Vanja Jovanović i Patrik Gregurec, redatelj Vanja Jovanović, Centar za kulturu Čakovec, 2022.

A biste li se složili s tvrdnjom da su vaše predstave lutkarski mišljene?

To može toliko toga značiti. Opet su tu ladice. Nema više tih granica. No, sigurno je da je moj kazališni ukus formiran pod utjecajem i nekih lutkara. Studij lutkarstva je dobrim dijelom oblikovao moju kazališnu estetiku. Predavali su mi vrsni lutkarski redatelji – Tamara Kučinović koja je naša jedina lutkarska redateljica, Ljudmila Fedorova – najnagrađivanija Ruskinja u Hrvatskoj, Ana Ivanovna koja je cijeli semestar posvetila vizualnom teatru.

Čini mi se da ste primjerice tekst za *Drvljake* osmišljavali vodeći se lutkarskim mišljenjem. Samim time što ste radnju smjestili u kazališnu garderobu otvorili ste velike mogućnosti za teatar predmeta što ste sjajno iskoristili te ste oživjeli vješalice, stalke za kostime i kostime.

Točno. Kad smo Patrik Gregurec i ja počeli pisati taj tekst, glavni junak je imao neko drugo zanimanje. No, tijekom pisanja mi je sinulo da je kazališna garderoba puno bolje mjesto radnje upravo zbog toga što pruža niz mogućnosti za kazališnu igru.

***Drvljaci* su snažna i vrlo dirljiva antiratna predstava koja me podsjetila na film *La vita e bella*. Otac skriva sina od ratnih strahota u kazališnoj garderobi i priča mu priču o Drvljacima, izmišljenim bićima među kojima također postoje tenzije. Jeste li bili nadahnuti filmom?**

Pajo i ja smo počeli nešto pisati i usred pisanja smo shvatili da smo napravili svoju verziju te priče. Zapravo princip je isti. Otac pokušava sina zaštititi od užasa rata. Ako nam se predstava uspoređuje s tim filmom, silno sam ponosan.

Zanimljivo je da je tekst nastao prije rata u Ukrajini, a premijera je bila kad je rat već buktio što joj je dodatno dalo na aktualnosti.

Ratovi se stalno događaju, oni su nažalost uvijek aktualni kao što je i tema samoubojstva prisutna od početka čovječanstva. Tu se radi o bilo kojem zločinu nad nevinim čovjekom, posebice nad djetetom. A kad je dijete žrtva rata, onda se prema toj temi trebaš i nježnije odnositi.

Zato ste i odabrali teatar predmeta. Čini mi se da on nudi mnoštvo zanimljivih redateljskih rješenja, ali i prostora za izvođačku igru. Uz *Drvljake* to se sjajno moglo vidjeti i u *Caffe Kraljevstvu* u kojemu su likovi šalice za kavu, različite čaše, boce. Izgled svake od njih određuje i karakter pojedinog lika. To je izuzetno lucidna, duhovita, zaigrana predstava kojom ste osvojili publiku i stručnu komisiju na mnogim festivalima.

Jako volim raditi kazalište predmeta. Da se mene pita, bavio bih se time stalno jer je to golemi redateljski i glumački zadatak, makar je silno kompliciran. *Caffe Kraljevstvo* je izuzetak. Ta je predstava nastala u mjesec dana. Nazvala me ravnateljica zadarskog Kazališta lutaka i pitala mogu li režirati sada i odmah i bilo što. Odgovorio sam joj da mogu, ne imajući pojma ni o čemu. Sjedio sam u kuhinji i promatrao predmete oko sebe – predmete jer se lutke ne bi stigle izraditi. Gledao sam u šalice i razmišljao o nekoj bajci koje se sjećam. A u bajkama su princeze. Bajka... princeza...šalica... princeza... šalica je princeza... koja je šalica jer želi biti konobarica – može! Zatim sam nazvao Patrika i u četiri dana smo napisali tekst. Tako je nastala predstava.

U njoj su izvrsni glumci/animatori Irena Bausović Tomljanović i Dominik Karakašić koji sve izvode s nevjerojatnom lakoćom te se doima kao da dosta toga improviziraju.

U kazalištu predmeta nema mjesta improvizaciji. Sve mora biti vrlo točno i dobro uvježbano. Mizanscen je točno zadan i određen prije dolaska na prvu probu. No, kad se stvari uvježbaju, tek onda kreće glumačka interpretacija koja dozvoljava odstupanja od dogovorenog dokle god se poštuje dogovoreni ritam i forma. Tu pravila moraju biti dosta striktna i glumci disciplinirani jer u odnosu glumac – lutka, pogotovo kada se radi o predmetima, gledatelj vrlo lako gubi fokus. Zvuči hermetično, ali zapravo je dosta zabavno. Ipak, glumac se mora osjećati dobro kad izlazi pred publiku.

Upravo zbog toga su zadivili ne samo publiku nego i mnoge stručnjake u komisijama na raznim domaćim i međunarodnim festivalima koji su im dodijelili nagrade. Rekli su mi da su se silno zabavljali radeći ovu predstavu.

Bilo nam je urnebesno. Meni je rad na predstavi uvijek zabavan. Čak i kad mi nešto ne ide, to su neke lijepe i inspirativne muke. Često u procesima urlamo od smijeha što je uvijek znak dobrog i zdravog procesa.

Zanimljiv mi je i odnos prema predmetu. On je u jednom trenu lik, a već u drugom običan predmet, neprestano se igrate tim odnosom predmet/lik, glumac/animator, animator/lutka. Zbog toga tu predstavu neki kritičari ne smatraju lutkarskom.

Volim se poigravati tom granicom između glumca i lika. Ona je kod mene uvijek skliska. Cilj mi je da gledatelj nije u potpunosti siguran što gleda, a da pritom s toga ne može skinuti pogled. Glumac i lik stalno koketiraju jedan s drugim. To mi je zanimljivo i zato je često uporišna točka iz koje krećem. U tome vidim humor, nepredvidljivost, iznevjerena očekivanja koja su baza za reakciju. U svom diplomskom ispitu *Šest lica traži autora* bavio sam se tim odnosom glumca i lika. Dekonstruirali smo već dekonstruirani Pirandellov tekst i to je bilo silno zabavno. Makar su tada okolnosti bile malo drukčije jer nisam imao nikakvu odgovornost prema publici, radio sam isključivo za sebe i mogao sam eksperimentirati koliko god sam htio.

Drvljaci, autori teksta Vanja Jovanović i Patrik Gregurec, redatelj Vanja Jovanović, Centar za kulturu Zagreb, 2022

Zašto sada ne možete eksperimentirati?

Zato što imam odgovornost prema produkciji, publici i posebno prema glumcima. Oni žive od igranja predstava, a ako predstava ne komunicira, ona ne igra i oni neće zaraditi. Eksperimenti nažalost ne prolaze najbolje kod većine gledatelja, a nezavisna scena, nažalost, više nije prostor za eksperiment, već borba za preživljavanje.

Žao mi je što je kazalište predmeta kod nas prava rijetkost. Kad ga vi toliko volite, zašto ga češće ne radite?

Da sam više plaćen, radio bih. Problem je što to, kao i moji dramski autorski projekti, iziskuje jako puno vremena, a to vrijeme nitko ne želi platiti. A ja moram platiti rentu i jesti.

Na 30. Festivalu glumca nagrađeni su Luka Knez i Ivan Simon za uloge u predstavi *Mala zabava*, glumački ansambl Pinkleca nagrađen je na PIF-u za izvedbu u *Drvljacima*, spomenuli smo nominacije Nagrade hrvatskog glumišta za *Plišanu revoluciju* – mnoge nagrade glumcima znak su da jako dobro znate s njima raditi. Na koji način pristupate glumcima, a na koji likovima?

Ovisi. Ako se radi o autorskom projektu, onda su glumci sukreatori teksta. Ako postavljam postojeći tekst, onda radim interpretaciju likova i prenosim to na glumce koji interpretiraju moju interpretaciju. Ja se kazalištem bavim najviše preko lika jer sam i sam bio glumac i to mi je najpoznatije. Glumce jako volim, oni su ti koji nose predstavu, bez njih ništa ne funkcionira. A pristupam im kao što sam pristupao sebi kad sam se bavio likom.

Kako ih birate?

Kako kada. *Malu zabavu* sam radio s ljudima koji su glumili u mojim ispitima, u Osijeku sam za *Plišanu revoluciju* imao audiciju, a često idem na glumačke ispite i na taj način upoznajem glumce. Tako najbolje vidim kako se tko snalazi u predstavi, a pritom nema onog grča koji se često pojavljuje tijekom audicija. Glumci me uglavnom zovu na svoje predstave, a neke od njih sam kasnije ja zvao u svoje projekte. Tu se radi i o pouzdanosti – naravno da ću prije ponuditi angažman onima koje znam i kojima vjerujem, nego onima koje ne poznajem.

Volite glumce, volite predmete i lutke. A volite li se koristiti tehnologijom – kamerama, računalima i sl.?

Skup je to posao za kvalitetno se baviti time. Često u kazalištu nemaju ni za nove kablove za projektor.

Mnogi studenti lutkarstva, među kojima ste i vi, govorili su da će raditi lutkarske predstave za odrasle.

Međutim, njih i dalje ima vrlo malo. Vi niste napravili niti jednu. Zašto?

Nažalost u Hrvatskoj za takvu vrstu pothvata još uvijek nema interesa ni od producenata ni od publike. Valjda će se jednom i neko kazalište usuditi ući u rizik s takvim istupom.

Prijatelji, autori Vanja Jovanović i Filip Jurjević, redatelj, Vanja Jovanović, Teatar Rugantino, Hrvatsko narodno kazalište Zadar, 2023.

Šteta. Uskoro ćemo u Centru mladih Ribnjak gledati premijeru vaše predstave *Prijatelji* u produkciji Teatra Rugantino. O čemu je riječ?

Riječ je o autorskom tekstu Filipa Jurjevića i mene koji se bavi propitivanjem prijateljstva. Radi se o tri prijatelja koji se nalaze na momačkoj zabavi jednog od njih i rekonstruiraju svoj odnos od momenta upoznavanja do danas. Kroz sagledavanje svog prijateljstva spoznaju sebe u sadašnjem trenutku. Njih igraju Marin Klišmanić, Filip Vidović i Karlo Bernik.

Gradsko kazalište lutaka iz Rijeke za Noć kazališta obnavlja vašu *Kišu*. To je isto jedan od vaših velikih uspjeha jer ste prošli na regionalnom natječaju tog kazališta *Lutkolab* gdje je bila velika i oštra konkurencija. I u *Kiši* se bavite s jedne strane nasiljem, a s druge empatijom. Kako ste se osjećali kad ste prošli na tom natječaju i o čemu je u *Kiši* riječ?

Evo ovo mi je prva vijest o obnovi – obradovali ste me. Tu se radilo o audiciji pod nazivom *Lutkolab* pod inicijativom Magdalene Lupi Alvir. Kao što samo ime kaže, radi se o audiciji na koju su se mogli prijaviti mladi lutkarski autori kojima je GKL Rijeka osiguravalo da u profesionalnim uvjetima pokušaju isporučiti nešto što ih zanima, a nemaju to priliku raditi nigdje drugdje. Uz kazalište Mala scena to je jedina audicija za redatelje za koju sam čuo u Hrvatskoj. I eto, ja sam prošao i dobio priliku raditi svoju prvu profesionalnu predstavu koju je, na

moju veliku žalost, korona stopirala. Zato mi je ovo jedna lijepa vijest! U Kiši se radi o iskupljenju. Priča prati čovjeka koji se nalazi u postapokaliptičnoj pustinji kroz koju tumara već godinama u potrazi za vodom, a ne zna kako je dospio tamo. Na putu naleti na robota koji je zadužen za prikupljanje podataka o preostalom životu na Zemlji koji ga kreće analizirati. Kroz njihov odnos čovjek dolazi do spoznaja o sebi, o svojoj prošlosti, postupcima, žaljenjima, ljubavima, mržnjama i svemu što ga čini čovjekom. A što se tiče dijela predstave koji se bavi nasiljem, zanimljivo je da se predstava tom temom ne bavi iz pozicije žrtve, već iz pozicije samog nasilnika koji kasnije živi s posljedicama svojih nasilnih postupaka. Potrudit ću se doći pogledati predstavu da vidim kako rezonira sada nakon toliko vremena i sagledati svoju sadašnju poziciju s obzirom na to vrijeme.

Kiša, autorski projekt Vanje Jovanovića, Gratsko kazalište lutaka Rijeka, praizvedba 2019., obnova 2023.

U ovom razgovoru spomenuli smo samo neke vaše predstave. Što vam je trenutno u fokusu zanimanja?

Uskoro počinjem raditi u mostarskom Kazalištu lutaka i to predstavu koja me se jako tiče. Napisao sam priču o važnosti umjetnosti za čovječanstvo u kojoj se pitam što smo mi bez nje. Činjenica je da gubimo publiku, sve je više glumaca, a sve manje gledatelja. Pritom slušamo prigovore na račun toga zašto se umjetnicima daju novci. A moje je pitanje – gdje bismo bili bez nje? Silno se veselim jer ću prvi put raditi u Mostaru.

Želim vam još mnogo uspjeha u radu i veselim se vašim novim predstavama. Sretno!

©Katarina Kolega, Hrvatskoglumiste.hr, objavljeno 14. studenog 2023.

Tekst je objavljen uz potporu AEM u okviru projekta poticanja novinarske izvrsnosti. Dopušteno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autora.